
*Місце та роль
народного мистецтва
у культурному просторі
XXI століття: осередки,
майстри, художні ідеї*

УДК 745.52.031.4(477.86-2)"20"

**ГУЦУЛЬСЬКІ ЛІЖНИКИ. ТРАДИЦІЇ
ТА СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
(за матеріалами Косівського району
Івано-Франківської обл.)**

Богдана КНИШ
ORCID ID:

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри історії мистецтва та
гуманітарних дисциплін,

Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва
Львівської національної академії мистецтв,
вул. Міцкевича, 2, 78600, Івано-Франківська обл.,
м. Косів, Україна

докторантка,

Львівська Національна академія мистецтв
вул. Кубійовича, 38, 79011, м. Львів, Україна

*Bogdana KNYSH
Candidate of Sciences in Art Studies,
Kosiv's Institute of Applied and Decorative Arts
Lviv National Academy of Arts
2, Mitskevych Str., 78600, Ivano-Frankivsk area,
Kosiv, Ukraine,
Candidate of Art Studies, Ph.D,
38, Kubiiovycha Str., 79011, Lviv, Ukraine
bogdana1973@gmail.com*

**HUTSUL LIZHNYKS. TRADITIONS
AND MODERN INTERPRETATIONS.
(based on the materials of Kosiv district
of Ivano-Frankivsk region)**

Розглянуто народне ліжникарство, традиція якого побутує на Гуцульщині до сьогодні. Визначено, що збереглися форми та технології виробництва, однак художня стилістика має тенденції змінюватися. Стисло окреслено етапи розвитку композиційних схем та локальні відмінності народного гуцульського ліжникарства у Косівському, Верховинському районах Івано-Франківської обл., у Путильському, Вижницькому районах Чернівецької обл. та Рахівському районі Закарпатської обл. На прикладі осередків Косівського району Івано-Франківської обл. простежено процес симбіозу традицій та новацій у гуцульському народному ліжникарстві.

Ключові слова: ліжник, народне гуцульське ліжникарство, традиційні композиційні схеми, орнамент.

The article is dedicated to the traditional folk lizhnyk making, which currently exists on the territory of Hutsulshchyna. The forms and the technologies of its making were preserved, but the artistic style has the tendencies to change. The stages of the development of compositional schemes and local differences of folk Hutsul lizhnyk making in Kosiv, Verkhovyna districts of Ivano-Frankivsk Region, in Putyla, Vyzhnytsia districts of Chernivtsi region and Rakhiv district of Transcarpathian region are briefly represented in this article. The process of integrating traditions into the modern Hutsul folk lizhnyk production is considered mainly in the villages of Ivano-Frankivsk region.

Keywords: lizhnyk (woollen blanket), folk Hutsul lizhnyk making, traditional schemes and ornaments.

Вступ. Традиційні гуцульські ліжники є своєрідною візитівкою народного мистецтва не тільки окресленої етнотериторії, а й України зокрема. Характерні такі вироби технікою виготовлення, колористикою, орнаментом, що робить їх упізнаваними та унікальними творами народного мистецтва. В селах Яворів, Соколівка, Город Косівського району Івано-Франківської обл. до сьогодні народні майстри тчуть ворсисті ліжники, дотримуючись давніх технологій. Популярність ліжників серед місцевого населення і поціновувачів з інших регіонів України та навіть з-за кордону сприяє збереженню народного ремесла та архаїчної форми локального домашнього виробництва.

Наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. майстри почали застосовувати нові композиції, експериментувати з фактурами та кольором. Однак осучаснення традиційних ліжникових виробів відбувалось не завжди вдало. Колись пізнавані далеко за межами Гуцульщини ліжники на сучасному етапі часто втрачають свою традиційну стилістику, етнічну енергетику ритмів орнаменту та кольору. Взаємовпливи професійного та народного мистецтва потребують фахового аналізу та оцінки, а головне — конкретних дій щодо врегулювання цього процесу.

Мета статті — проаналізувати мистецькі характеристики гуцульських ліжників (давніх традиційних та сучасних — реконструйованих або стилізованих). На основі польових матеріалів, які вводяться у науковий обіг, охарактеризувати сучасні форми виробництва у контексті народного мистецтва Гуцульщини. Зроблено спробу окреслити низку заходів для збереження ліжників як унікального артефакту і їхньої популяризації через нові форми та інтерпретації.

Актуальність теми пов'язана із потребою збереження традиційних художніх промислів на Гуцульщині в умовах нівелювання локальної ідентичності, власне вироблення ліжників та особливістю інтеграції ліжництва в сучасні процеси народного ткацтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гуцульські ліжники привертали увагу етнографів та мистецтвознавців ще з другої половини ХІХ століття. У етнографічних працях В. Шухевича [1], С. Витвицького [2] містяться відомості про ліжництво на Гуцульщині кінця ХІХ — початку ХХ століття. У дослідженнях С. Сидорович охарактеризова-

но художні особливості гуцульських ліжників та їх використання у побуті та обрядовості [3]. Детальну інформацію про побутування таких виробів на Гуцульщині знаходимо у праці відомої дослідниці української народної тканини О. Никорак [4; 5]. Авторка окреслює мистецькі характеристики, формування композиційних схем та їх локальні відмінності, аналізує їх використання у звичаях та обрядах гуцулів. Останні публікації Олени Никорак містять інформацію про використання технологій ліжництва у творчості професійних художників [6].

Гуцульські ліжники стали об'єктом досліджень учбово-методичного центру культури Буковини. Автори І. Олещук та М. Шкрібляк подали змістовну інформацію про ліжники у нарисі «Гуцульський ліжник: дискурс через віки» [7]. Видання проілюстровано експонатами з приватної колекції Миколи Шкрібляка (м. Чернівці) та світлинами з польових експедицій у селах Путильського району.

Основна частина. На початку ХХІ ст. народне ліжництво побутує лише на Гуцульщині. Збереження цього ремесла в окремих гуцульських селах зумовлене кількома чинниками. Насамперед, у гірській місцевості виготовлення ліжників часто є найдоступнішим способом заробітку. Багатьом жінкам у спадок залишились ткацькі верстати та інший інструментарій для обробки вовни. Всі сучасні ткалі навчилися виготовляти ліжники від своїх родичів, адже змалку були залучені до домашнього ремесла. У гуцульських селах Косівського району добре налагоджено процес заготівлі вовни, а також механізовані етапи виготовлення ліжників — «грамплювання» (очищення та вичісування вовни) та «валяння». Особливо важливим є існування традиційного Косівського базару, який і сьогодні є основним місцем збуту народних виробів.

Організація праці та реалізація творів. Традиційно на Гуцульщині народні майстри працюють у власних домашніх майстернях. Прості технології та знаряддя залишились майже незмінними принаймні від ХІХ століття. Домашня форма виробництва забезпечила збереження гуцульського ліжництва, зокрема у селах Косівського району Івано-Франківської обл. Архаїчний принцип виготовлення ліжників зберігся й у часи діяльності спілки «Гуцульське мистецтво», яка функціонувала у Косові упродовж 1922—1939-х рр. під керівництвом Михайла Ку-

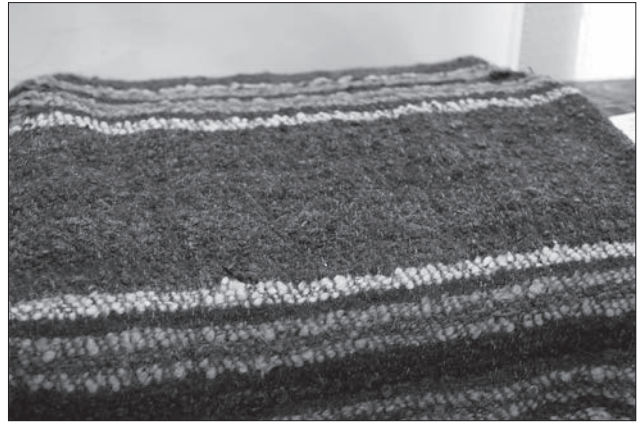
риленка [8, с. 13], а також художньо-виробничого об'єднання «Гуцульщина» (1940—2000-ті рр.) у м. Косові. Надомне виробництво, організоване цими підприємствами, обладнання зокрема, після їх ліквідації залишилися у майстрів. На відміну від косівських об'єднань, гуцульське ліжникарство на Путильщині (Чернівецька обл.) було зосереджено в основному у цехах Путильської фабрики з переробки вовни. Після припинення у 1999 р. діяльності підприємства ліжникарки втратили місце праці і лише в поодиноких випадках окремі майстрині зуміли відновити виробництво ліжників у себе вдома.

На сучасному етапі поширеною формою виготовлення гуцульських ліжників є виконання майстрами індивідуальних замовлень. Це один різновид праці народних майстрів — малосерійне ткання ліжників для продажу на базарі та для гуртових покупців — посередникам чи туристам. Творення мистецької речі — ліжника, для експонування на виставках чи під час інших подій — ексклюзивний варіант форми праці майстра-фахівця.

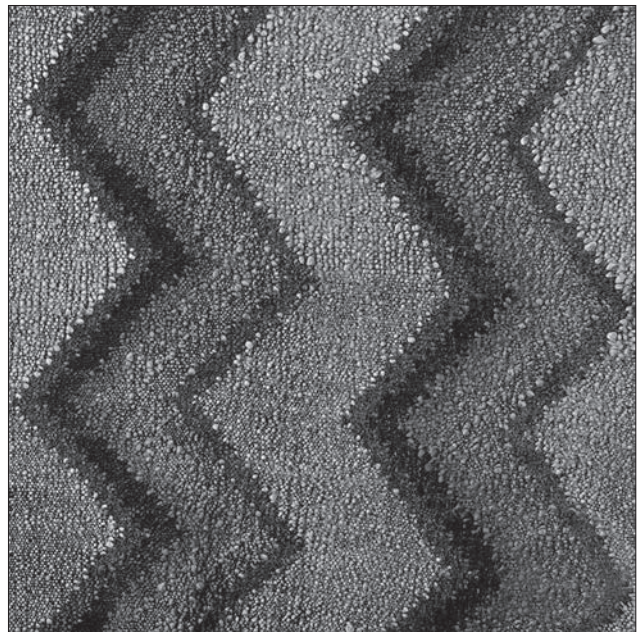
Новітньою формою організованого виробництва та збуту народних виробів є діяльність інтернет-магазинів. Так, в асортименті магазину «Гуцул. Все для Вас із Карпат» [9] знаходимо 140 варіантів ліжників від яворівських майстринь. Вироби можна замовити через посередника. На жаль, імена виконавців не вказано. У такому ж форматі працюють магазини «Косівський базар» [10], «Згарда. Гуцульські сувеніри» [11] та ін.

З 2017 р. у Косові розпочала діяльність приватна ткацька майстерня «Гушка» (власник — Олег Луканюк), яка спеціалізується на виготовленні ліжників з використанням сучасних зразків орнаменту та композиції. Працюють тут жінки зі с. Яворів та м. Косів. На виробництві зберегли технологію ремесла, але за художніми ознаками більшість ліжників не належать до гуцульської традиції.

Функції ліжників у сучасній гуцульській звичайній обрядовості. У побуті гуцулів ліжник був однією з найважливіших речей. Вовна — єдина доступна у горах, заготовлена в умовах домашнього господарства, сировина для ткання, що забезпечувала потребу не тільки утеплення, але й була матеріалом для втілення естетичних уподобань народних мистецьких талантів. Кількість і якість ліжників визначала рівень заможності господаря та працьови-

Іл. 1. Автор невідомий. Ліжник «У паси» (фрагмент). Вовна, ліжникове ткання. Косівський р-н Івано-Франківської обл., поч. ХХ ст. Експозиція КНМНМГП

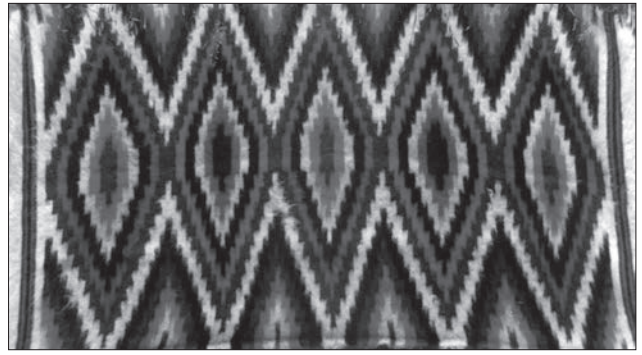

Іл. 2. Автор невідомий. Ліжник «Кривий». Вовна, ліжникове ткання. Верховина. Івано-Франківської обл., 1890 р. КНМНМГП. Режим доступу: <http://hutsul.museum/collection/62/232/>

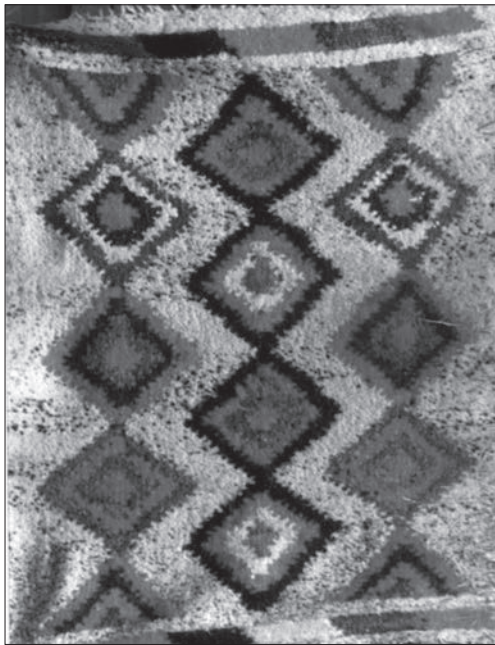
тість господаріні. В гуцульській звичаєвості ліжник символізував багатство й родючість. Його значення уподібнювалося до символіки руна чи хутра, а в обрядах він був аналогом кожуха, яких у схожий спосіб використовували в інших регіонах України. Значимо, що сьогодні популярність ліжників серед гуцулів пов'язана, насамперед, з використанням їх у весільному та поховальному обрядах. За свідченням краєзнавця Дмитра Пожоджука, у с. Космач батьки обов'язково дарують на весілля дітям ліжник (аби багатство велося), наречена («кнегиня») на весілі має обов'язково сидіти на ліжнику або на подуш-

Іл. 3. Автор невідомий. Ліжник «Кривий» (фрагмент). Вовна, тканиня. Село Яворів Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 1980-ті рр. Власність Наталії Сенчук. ПМА, 2006. Публікується вперше

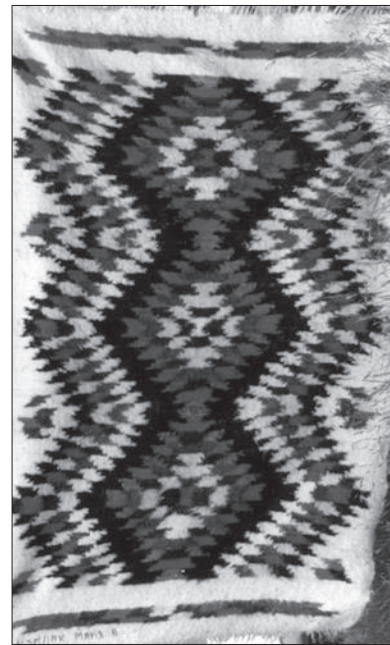
Іл. 5. Автор невідомий. Ліжник «Коверцований». Вовна, тканиня. Село Красноїлля Верховинського р-ну Івано-Франківської обл., 1970-ті рр. Знаходиться в церкві ап. Петра і Павла у с. Красноїлля. ПМА, 2005. Публікується вперше

Іл. 4. Автор невідомий. Ліжник «Очкатиий». Вовна, ліжникове тканиня. Село Верхній Ясенів Верховинського р-ну Івано-Франківської обл., 1890 р.

ці. У багатьох селах Гуцульщини під час поховального обряду труну накривають ліжником або тканною веретою [12]. У Яворові цього звичаю обов'язково дотримуються і донині. Для цього використовують ліжник якісної роботи, з поліхромним орнаментом та оригінальними його композиціями, який визначає статус родини покійного [13]. Сьогодні, на жаль, спостерігаємо обмежене використання ліжника у побуті та прикрашанні інтер'єру житла.

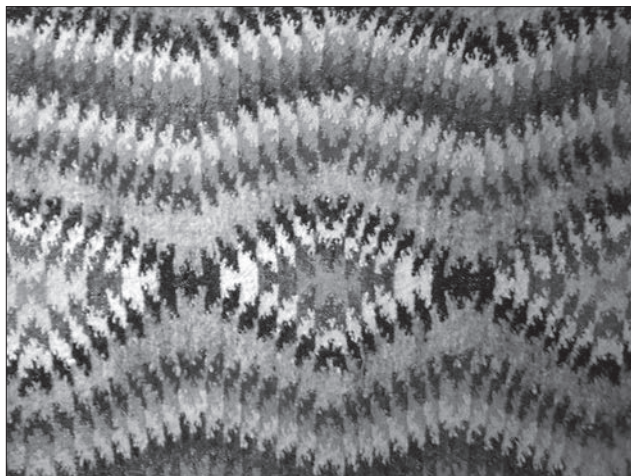
Художні ознаки традиційних гуцульських ліжників. Традиція виготовлення гуцульських ліжників,

Іл. 6. Марія Кумлик. Ліжник «Російський». Вовна, ліжникове тканиня. Село Верхній Ясенів Верховинського р-ну Івано-Франківської обл., 1970-ті рр. Знаходиться в церкві Св. Трійці с. Ясенів. ПМА, 2005. Публікується вперше

зокрема композиції орнаменту, мають подібні характеристики та засади створення практично у всіх локальних осередках їх виготовлення (Косівський та Верховинський р-н Івано-Франківської обл., Путильський р-н Чернівецької обл. та Рахівський р-н Закарпатської обл.). Однак варто виокремити найхарактерніші схеми — за складністю, розповсюдженістю, спільними ознаками тощо.

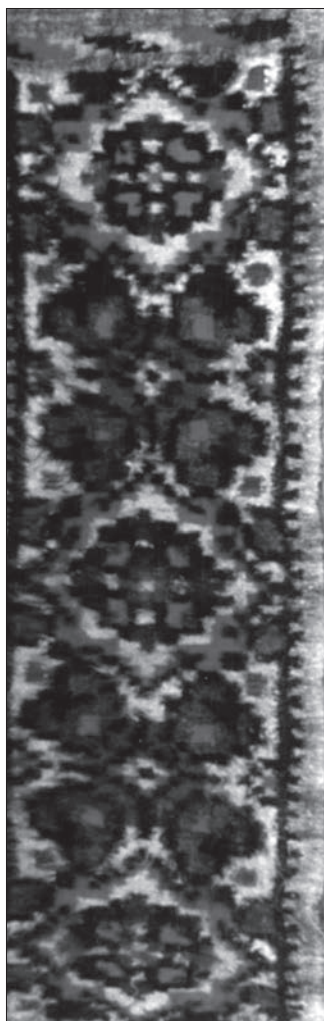
Найдавнішими вважаються вузькі ліжники «Впаси» (Іл. 1) у поперечні кольорові смуги. Ритмічна почерговість різних за шириною, кольором та тоном

Іл. 7. Василина Зеленчук. Ліжник. Вовна, ліжникове ткання. Село Зелене Верховинського р-ну Івано-Франківської обл., 1970-ті рр. Власність Петра Зеленчука, 2018. Фото Романа Печижака

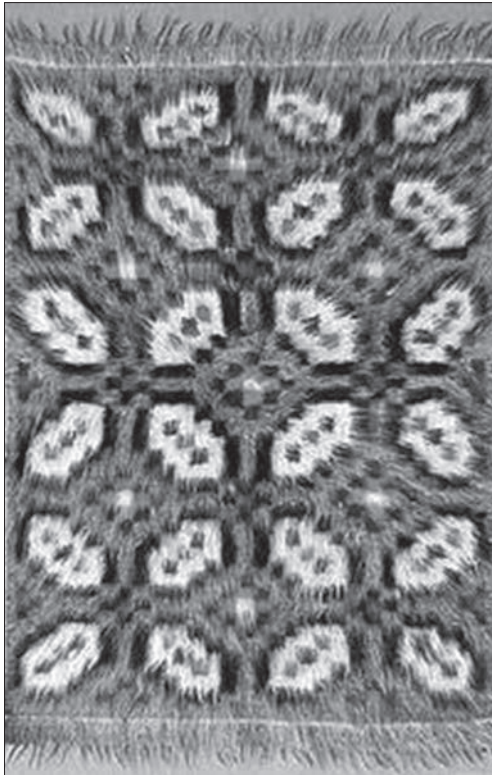
Іл. 9. Автор невідомий. Ліжник «Вуставковий». Вовна, ліжникове ткання. Село Верхній Ясенів Верховинського р-ну Івано-Франківської обл., 1960-ті рр. Знаходиться у церкві Св. Трійці с. Ясенів. ПМА, 2005. Публікується вперше

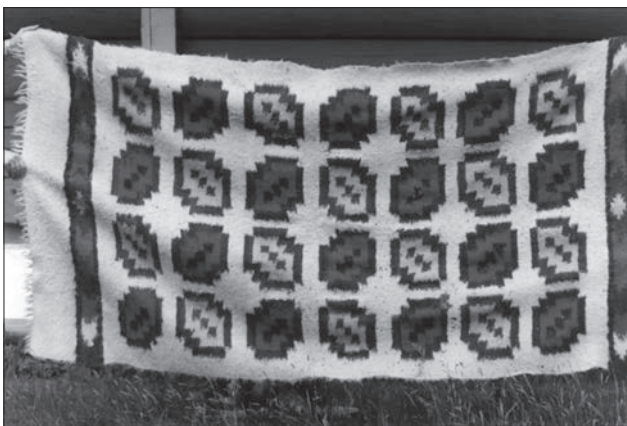
Іл. 8. Автор невідомий. Ліжник «Кавалерське очко». Вовна, ліжникове ткання. Село Верхній Ясенів Верховинського р-ну Івано-Франківської обл., 1970-ті рр. Знаходиться в церкві Св. Трійці с. Ясенів. ПМА, 2005. Публікується вперше

Іл. 10. Автор невідомий. Ліжник «Квітчастий». Вовна, ліжникове ткання. Село Верхній Ясенів Верховинського р-ну Івано-Франківської обл., 1960-ті рр. Знаходиться у церкві Св. Трійці с. Ясенів. ПМА, 2005. Публікується вперше

Іл. 11. Василина Калинич. Ліжник «Сливовий». Вовна, ліжникове ткання. Село Яворів Івано-Франківської обл., 1969 р. КНМНМГП. Режим доступу: <http://hutsul.museum/collection/62/231/>

Іл. 12. Автор невідомий. Ліжник «Сливовий». Вовна, ліжникове ткання. Село Красноілля Верховинського р-ну Івано-Франківської обл., 1960-ті рр. Знаходиться у церкві ап. Петра і Павла у с. Красноілля. ПІМА, 2005. Публікується вперше

пасів створює активну динаміку та різноманітність композицій. Особливістю давніх ліжників є поєднання брунатних і сірих кольорів натуральної вовни з невеликою кількістю фарбованих ниток. За рахунок використання нечесаної вовни у процесі ткання досягалася оригінальна фактура полотнища таких ліжників.

Наступний за складністю композиції — гуцульський ліжник «Кривий» (Іл. 2; Іл. 3). Основним орнаментальним мотивом тут є ламана лінія, обабіч якої розміщені кольорові смуги.

Ще один поширений тип ліжника за характеристиками композиції — «Очканий» (Іл. 4), схема орнаменту якого складається з поєднання двох ламаних ліній, що утворюють ромб. В ускладненому композиційному варіанті в таких виробих ряди ромбів збільшено.

Черговий тип орнаментальної схеми — ліжник «Коверцовий» (Іл. 5), який за структурою композиції нагадує килими — «коверці». Популярними у другій пол. ХХ ст. були ліжники «Російський» (Іл. 6; Іл. 7) (відомі також під назвою «Гранишник») та «Кавалерське око» (Іл. 8). Власне авторкою цих ліжників стала у 1930-х рр. яворівська майстриня Параска Шкрібляк-Король. Вона розробила ускладнений варіант композиції ліжників «Кривого» та «Коверцового».

Взори ліжника «Вуставкового» (Іл. 9) походять від вишиваних вуставок жіночих сорочок. Такий ліжник має складну композицію з великою кількістю орнаментальних мотивів і яскравою палітрою кольорів. «Вуставкові» барвисті ліжники гуцули викладали на видному місці у хаті та на весільних помостах; вони ще й сьогодні є окрасою інтер'єру церкви у с. Космач (Іл. 10).

Оригінальним за художньою виразністю є ліжник «Сливовий» (Іл. 11; Іл. 12), композицію та орнамент якого розробила приблизно у середині ХХ — 1970-ті рр. Василина Калинич зі с. Яворів (Іл. 13). Його композиція формується з одного чи двох рядів чотирьохпелюсткових квітів, а колорит складається з сірої, білої, темно-зеленої та вишневої барв.

Сьогодні гуцульські майстрині урізноманітнюють типові традиційні композиції ліжників, надаючи їм нові назви: «Лопатковий», «Віконця», «Розети», «Верітковий» та ін.

Яворівський осередок сучасного ліжникарства. Теперішнє гуцульське ліжникарство головно зосереджено в с. Яворів Косівського р-ну. Польові матеріали 2018 р. засвідчили, що навіть у знаному цим промислом с. Космач вже ніхто ліжники не виготовляє. Нещодавно померла Марія Клапцуняк — одна з найкращих ліжникарок цього села. А космацькі майстрині Марія Сіреджук з присілка Облаз та Ма-

рія Бобяк з присілка Медвежий вже ліжникарством не займаються [14]. Зникло це ремесло і у с. Прокурава [15] та с. Шешори [16].

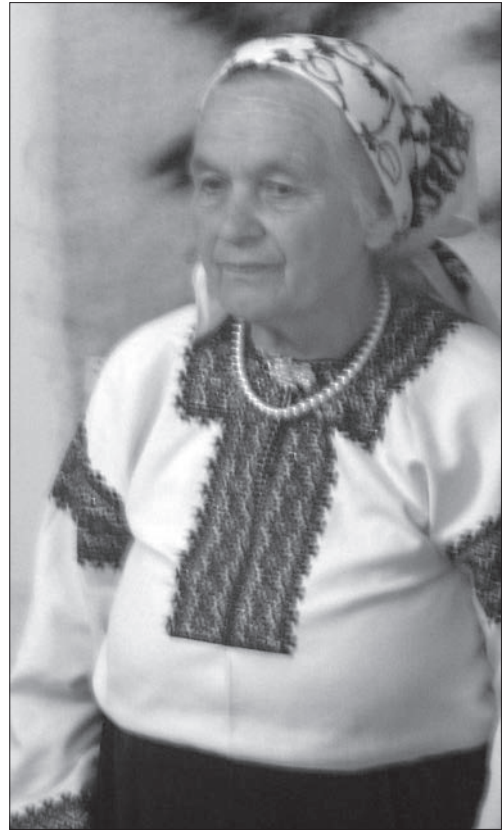
У селі Яворів сьогодні працює близько сотні ліжникарок [17]. Про великий обсяг виробництва вказує те, що в селі функціонує чотири валила, в яких безперервно обробляють ліжники. Найвідоміші ліжникарки яворівського осередку — Василина Калинич, Анастасія Хім'як, Ганна Копильчук, Василина Копильчук, Марія Рибчук, Василина Романчич, Василина Корпанюк, Олена Шкрібляк-Прокоп'юк, Ганна Пасічняк, Руслана Гончарук. Їхні вироби є взірцеві з огляду на якість виконання та художню естетику.

Сучасний розвиток ліжникарства у цій місцевості зумовлений кількома чинниками. Один зі значущих — залучення народних майстрів ткацтва до налагодженого виробництва і збуту ліжників, організованого спілками та виробничо-художнім комбінатом. Це один — існування надомного виробництва, яке фактично зберегло традиційний домашній промисел. Вагомою обставиною безперервного виробництва ліжників у с. Яворів є близький доступ до такої важливої форми збуту, як косівський базар (очевидно, такої можливості продавати ліжники не мали майстрині з віддалених сіл Верховинщини, Рахівщини та Путильщини. — Б. К.).

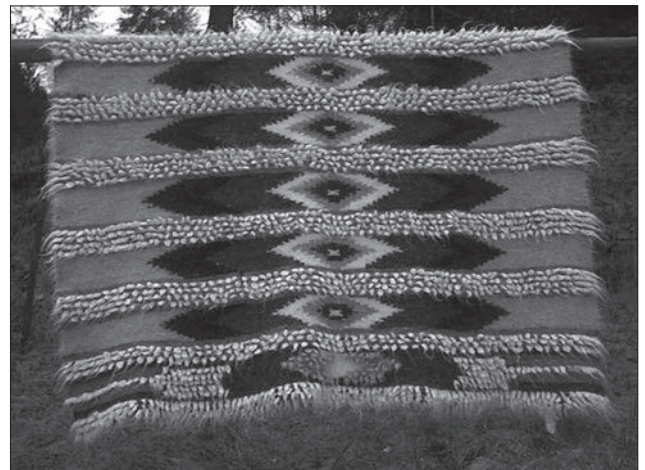
Черговий чинник поширення ліжникарства у с. Яворів — у 1970-х рр. впровадження у процес навчання у сільській школі концепції, автором якої став багатолітній директор Яворівської ЗОШ, Заслужений вчитель України та Народний вчитель України Петро Васильович Лосюк. Його ідея полягала у створенні системи трудового, естетичного й інтелектуального виховання школярів на основі народного мистецтва.

З ініціативи П. Лосюка для дівчат обов'язковим було опанування ліжникарства на уроках трудового навчання у старших класах. Багато поколінь школярок зі с. Яворів та навколишніх сіл не тільки вивчили технологію ремесла, але на практиці виготовляли ліжники, які збували через колгоспні заготівельні цехи [18]. Для багатьох випускниць школи ліжникарство стало фаховим ремеслом.

На поч. XXI ст. яворівські майстрині активно популяризують ліжники на виставках і фольклорних фестивалях, беруть активну участь в організації пленерів, майстер-класів та інших імпрез.

Іл. 13. Ліжникарка Василина Калинич, с. Яворів Косівського р-ну. ПІМА, 2011 р.

Іл. 14. Наталія Кіщук. Ліжник з інтерпретованою традиційною композицією. Ліжникове ткацтво, с. Яворів Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 2016 р. Режим доступу: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1412168509087414&set=ecnf.100008828354938&type=3&theater>

2011 р. у Яворіві створено центр народного мистецтва «Гуцульська гражда», працівники якого організовують щорічну виставку гуцульських ліжників «Барвограй» [12]. На вернісажах експонуються ліжники народних майстрів села, які раз у раз

Іл. 15. Наталія Кіщук. Ліжник «Краєвид». Ліжникове ткання, с. Яворів Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 2016 р. Режим доступу: https://kurs.if.ua/news/maystrynya_z_yavorova_tche_lizhnyky_za_stolitoyu_tehnologiyeyu_na_ves_svit_59225.html

Іл. 16. Наталія Кіщук. Ліжник для Руслани Лижичко. Ліжникове ткання, с. Яворів Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 2016 р. Режим доступу: https://kurs.if.ua/news/maystrynya_z_yavorova_tche_lizhnyky_za_stolitoyu_tehnologiyeyu_na_ves_svit_59225.html

намагаються представити нові зразки. Задля цього ліжникарки експериментують з орнаментами, колористикою та фактурами, часто запозичують зразки авторських композицій від професійних художників. Не можемо схвалювати цю практику, адже копіювання народними майстрами нетрадиційних композицій позбавляє ліжники локальних художніх ознак народного мистецтва, притаманного саме Гуцульщині.

Упродовж 1998—2016-х рр. у Яворові проводились Міжнародні пленери художнього текстилю, організатор яких — доцент кафедри художнього текстилю Львівської національної академії мистецтв Зеновія Шульга. Брала участь професійні худож-

ники та народні майстри. Останні виконували авторські художні композиції «ліжниковою» технікою.

Досвідчені майстрині з Яворова також задіяні у програмі відродження буковинського ліжникарства (автор проекту Микола Шкрібляк), у рамках якої умільці з Путильщини відновлювали практичні навички виготовлення ліжників на базі яворівського осередку. Ліжники, створені під час навчання, експонувались на виставці «Відродження буковинського ліжникарства» у Чернівецькому обласному художньому музеї (листопад 2018 р.).

Художня стилістика сучасних ліжників с. Яворів. Велике різноманіття ліжникових композицій та їхньої колористики можемо умовно систематизувати за найтипівішими художніми ознаками.

До першого типу, які використовують у сучасних ліжниках, належать традиційні композиційні схеми: «У паси», «Кривий», «Коверцовий», «Російський», «Сливовий», «Вустановий». Ці знамі ліжники яворівські майстрині виготовляють щораз рідше. Найчастіше місцеві гуцули їх уживають в обрядах. Також такі ліжники можна побачити в музейних збірках та на виставках.

Чергова група типових сучасних гуцульських ліжників характерна значною кількістю інтерпретацій традиційних схем (асиметрія, зміна масштабу та пропорцій тощо) у поєднанні з модерними елементами та колористикою (Іл. 14). Майстрині часто дають таким виробам нові назви, однак за загальними ознаками, все ж, можна визначити приналежність таких ліжників до гуцульського осередку.

У творчості сучасних майстринь — ліжники зі зовсім новими нетиповими композиціями. Серед них — пейзажі, зображення квітів та тварин, геральдичні композиції, з-поміж яких найпопулярніші — зображення тризуба, емблеми та написи (Іл. 15; Іл. 16). Для цих виробів часто притаманний яскравий або пастельний колорит, новітні фактури (у вигляді буклів та косичок). Такі ліжники, здебільшого розраховані на продаж туристам, є виявом фантазії та бажання творити щось нове. Окрему групу становлять ліжникові вироби, які мають дещо інше призначення, — ліжникову тканину використано радше як основу: маленькі накидки, подушки, пояси.

Це одна типологічна група — ліжники з композиціями, запозиченими з творів професійних худож-

ників (Іл. 17; Іл. 18). Таке явище часто порушувало засади та характерні ознаки народного мистецтва, ставало предметом дискусій та критики з боку етнологів і мистецтвознавців. Цей процес важко врегулювати, однак роз'ясненнями та популяризацією кращих художніх зразків народного ліжникарства можна вплинути на позитивну динаміку власне збереження і розвитку традиційних осередків.

На сучасному етапі у творчості яворівських майстринь можна виокремити ще один варіант застосування ліжників, а саме — одяг із ліжникових тканин: безрукавки, куртки, пальта та шапки. Очевидно, що такі вироби з'явилися під впливом творчості модельєрів і професійних художників. Художні особливості ліжникового ткання мають великий діапазон для творчих експериментів у текстилі та моделюванні одягу. Народні майстрині Руслана Гончарук та Наталія Кіщук створюють оригінальні авторські моделі (Іл. 19). У с. Яворів працює художниця Олеся Заїка, яка від 2011 р. створює авторські композиції ліжникових тканин для пошиття безрукавок, курток та пальто (Іл. 20). Перші роботи вона назвала «речі-обереги», а згодом адаптувала свої вироби до індустрії моди. Сьогодні «ліжниковий» одяг авторки успішно реалізується у київських салонах одягу.

Висновки. Огляд сучасного стану ліжникарства на Гуцульщині дає підстави стверджувати, що найбільшим осередком виготовлення ліжників є с. Яворів у Косівському р-ні. Цьому сприяє низка обставин, які варто врахувати для збереження народного мистецтва загалом.

Сьогодні на Гуцульщині в окремих місцевостях майстри наслідують традицію і, водночас, впроваджують новації, які змінюють художню стилістику виробів. Унікальність гуцульського народного ліжникарства перших двох десятиліть ХХІ ст. полягає і в тому, що тут зберігся локальний осередок ремесла, в якому присутня родинна творчість. Характерними є художньо-стилістичні ознаки творів — форма, композиція, орнаментальні мотиви та колорит. Особливість сучасного ліжникарства — застосування традиційних і зовсім нових за мистецькими ознаками композицій. Однак такі ліжники не асоціюються з гуцульською традицією та часто позбавлені художньої вартості.

Особливо важливою є саме пізнаваність та виразна приналежність виробу до художньої традиції

Іл. 17. Автор ліжника «Осінь» Марта Токар, виконавець Ганна Копильчук, с. Яворів. Режим доступу: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1983049851812855&set=pcb.1982966258487881&type=3&theater>

Іл. 18. Ганна Копильчук. Ліжник повторює композицію Марти Токар «Осінь». Режим доступу: <https://rukotvory.com.ua/maystry/hanna-kopylchuk/>

регіону чи локального осередку. Вираз «так годиться» чи «так робили моя баба і мама» колись були законом щодо дотримання правил сільського ремесла. Колективна творчість не передбачала порушення закону. Сьогодні бажання рекламувати своє авторство та комерційний інтерес в умовах конкуренції стали причиною впровадження невиправданих новацій.

Іл. 19. Наталія Кіщук . Безрукавка. Ліжникове тканиня. Село Яворів Косівського р-ну Івано-Франківської обл., 2016 р. Режим доступу: <https://rukotvory.com.ua/maystry/jaroslav-i-natalja-kischuky/>

Іл. 20. Олеся Заїка. Безрукавка з репродукцією картини Едварда Мунка «Крик», с. Яворів, 2018. Режим доступу: <https://www.facebook.com/olezimagicrool/photos/a.1417473208485236/2236770526555496/?type=3&theater>

Проте маємо зразки вдалих нових варіантів інтерпретації традиційних композицій ліжників, де не порушуються характеристики пізнаваності. Приклад збагачення традиції ліжникарства — творчість яворівської майстрині Параски Шкрібляк-Король: у 1930-х рр. створила ліжник «Російський», «Кавалерське очко», ускладнений варіантом «Кривого», «Коверцового», в першооснові яких — зори вуставок жіночих сорочок. Майстриня започаткувала таку композицію, яка дуже добре адаптувалась до традиції, а у колористичних варіантах та пропорціях поширилась згодом у творах багатьох ліжникарок.

Традиційне ліжникарство с. Яворів є унікальним явищем народного мистецтва не тільки Гуцульщини, а й України, і сьогодні перебуває на новому етапі свого розвитку.

1. Шухевич В.О. Гуцульщина: в 5 частинах (Репринтне видання 1899—1908 рр.). Харків: Видавець Олександр Савчук, 2018. С. 300—305.
2. Витвицький С. Історичний нарис про гуцулів (переклад, передмова, мітки Миколи Васильчука). Коломия: Світ, 1993. С. 21.
3. Сидорович С.Й. Художня тканина західних областей УРСР. Київ: Наукова думка, 1979. С. 79—80.
4. Никорак О.І. Сучасні художні тканини Українських Карпат. АН УРСР. Львівське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського. Київ: Наукова думка, 1988. С. 119—126, 187—196.
5. Никорак О.І. Українська народна тканина XIX—XX ст. Типологія, локалізація, художні особливості. Частина I. Інтер'єрні тканини (за матеріалами західних областей України). Львів: Національна Академія наук України; Інститут народознавства, 2004. С. 267—279, 533—571.
6. Никорак О.І. Традиції українського народного ліжникарства в творчості сучасних митців. *Народознавчі зошити*. 2018. № 5 (143). С. 1077—1095.
7. Олещук І., Шкрібляк М. Гуцульський ліжник: дискурс через віки (науково-експедиційні нариси). Чернівці: Друк Арт, 2018. 80 с.: 193 іл.
8. Богатчук О. Спілка «Гуцульське мистецтво» у Косові. *Народний дім*. 1993. № 2. С. 13.
9. Режим доступу: <https://hucul.if.ua/ua/shop/category/35/tkan%D1%96virobi/l%D1%96gniki.html>.
10. Режим доступу: <https://hucul.if.uhttp://kosivbazar.net.ua/ua/category/7>.
11. Режим доступу: <http://zgarda.com.ua/wool-and-woven-products/lignuku/>.
12. Барвисте диво (Каталог виставки). Косів: Писаний камінь, 2011. Вип. 2.

REFERENCES

- Shukhevych, V.O. (2018). *Hutsulshchyna* (Vol. 2). Kharkiv: Oleksandr Savchuk [in Ukrainian].
- Vytvytskyi, S. (1993). *Historical essay about Hutsuls*. Kolomyia: Svit [in Ukrainian].
- Sydorovych, S. Yo. (1979). *Artistic cloth of Western regions of the Ukrainian SSR*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Nykorak, O.I. (1988). *Modern artistic textiles of the Ukrainian Carpathians*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Nykorak, O.I. (2004). *Interior textiles (based on the materials of Western Regions of Ukraine)*. In *Ukrainian folk cloth of the 19th—20th centuries. Typology, localization, artistic peculiarities* (pp. 267—279, 533—571). Lviv: The National Academy of Science of Ukraine; The Institute of ethnology.
- Nykorak, O.I. (2018). The traditions of Ukrainian folk lizhnyk making in the creative work of modern artists. *The Ethnology notebooks*, 5 (143), 1077—1095 [in Ukrainian].
- Oleshchuk, I., & Shkribliak, M. (2018). *Hutsul lizhnyk (woolen blanket): the discourse through the ages (scientific and expeditionary sketches)*. Chernivtsi: Druk Art [in Ukrainian].
- Bohatchuk, O. (1993). The Union «Hutsul Art» in Kosiv. *Narodnyi dim*, 2, 9—14 [in Ukrainian].
- Retrieved from: <https://hucul.if.ua/ua/shop/category/35/tkan%D1%96virobi/1%D1%96gniki.html>
- Retrieved from: <https://hucul.if.ua/http://kosivbazar.net.ua/ua/category/7>
- Retrieved from: <http://zgarda.com.ua/wool-and-woven-products/lignuku/>.
- Losiuk, P. (Ed.). (2011). *Colorfulwonder*. Kosiv: Pysanyi kamin' [in Ukrainian].